

ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЩОДО ВИЇЗДУ ЗА КОРДОН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Шевченко Л. В.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного та фінансового права
Київський національний університет імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна*

Вища освіта є однією з основних цінностей державності, регулятором суспільної свідомості та інструментом забезпечення національної безпеки держави. Визнання права на освіту, в тому числі й вищу, як одного з основоположних прав людини зафіксовано у Конституціях більшості країн світу. Зокрема, в Україні «держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам». Отже, відповідно до Основного Закону громадяни України мають право безоплатно здобути вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах [1].

Слід сказати, що розпорядженням КМУ від 23 лютого 2022 року № 286-р було схвалено Стратегію розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки, однією з 5-ти стратегічних цілей якої є інтернаціоналізація вищої освіти України, що може бути досягнута за рахунок трансформації освіти в секторі безпеки та оборони відповідно до доктринальних підходів НАТО [2]. Саме цим стратегічним документом визначено основні пріоритети системи вищої освіти на сучасному етапі розвитку суспільства та економіки країни, а також головні характеристики, що будуть сформовані до 2032 року. Таким чином, не дивлячись на складну ситуацію в Україні, одним із основних завдань нашої держави є продовження освітнього процесу, навіть в умовах воєнного стану. І, хоча, з урахуванням теперішньої ситуації, завдання та заходи з реалізації потребуватимуть коригування, проте стратегічні цілі та ключові завдання залишаються незмінними. Так, наказом МОН від 01.04.2022 року № 290 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо окремих питань завершення 2021/2022 навчального року» [3] рекомендовано освітні, навчальні програми та навчальний план виконувати, ущільнюючи навчальний матеріал, організовуючи самостійну навчальну діяльність учнів, додаткові консультації. За бажанням

здобувачів вищої освіти їм може бути надано можливість брати участь в освітньому процесі в дистанційному режимі з використанням синхронної або асинхронної моделі освітньої взаємодії, отримати індивідуальний графік навчання або академічну відпустку. Індивідуальний графік навчання передбачає встановлення окремого здобувачу термінів і темпу опанування освітніх компонентів його індивідуального навчального плану (ІНП), який може відрізнятися від затвердженого у вищому навчальному закладі графіка навчального процесу. Також, частина освітніх компонентів може бути перенесена для вивчення в наступні семестри навчального року із внесенням відповідних змін до індивідуальних навчальних планів студентів. У випадку, якщо здобувач вищої освіти не може приступити до навчання до проведення семестрового контролю, доцільно рекомендувати йому отримання академічної відпустки – перерви у навчанні, яка надається лише за бажанням здобувача освіти. Так, відповідно до положень ч. 2 ст. 46 Закону України «Про вищу освіту» [4] здобувач має право на перерву у навчанні у зв'язку з обставинами, які унеможливають виконання освітньої (наукової) програми (за станом здоров'я, призовом на строкову військову службу у разі втрати права на відстрочку від неї, сімейними обставинами тощо). Таким особам надається академічна відпустка в установленому порядку [5].

Однак, недосконалість нормативно-правової бази в цій сфері обумовила наявну проблему щодо студентів, які навчаються у вищих навчальних закладах, через воєнні дії, змушені перейти на дистанційну форму навчання, проте не можуть залишити територію України. Так, у період запровадження воєнного стану виїзд за кордон для чоловіків призовного віку (з 18 до 60 років) обмежений. Тобто, студенти чоловічої статі, які навчаються в українських вищих навчальних закладах, під час війни також не можуть виїжджати за кордон. Водночас, відповідно до ст. 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» [6] призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період не підлягають здобувачі фахової передвищої та вищої освіти, тобто студенти, асистенти-стажисти, аспіранти та докторанти, які навчаються за денною або дуальною формами здобуття освіти. Проте Кабінет Міністрів України своїм рішенням вніс зміни до Постанови від 27.01.1995 № 57 «Про затвердження Правил перетинання державного кордону громадянами України» [7], де зазначив, що ця норма не поширюється на студентів, тобто практично заборонив виїзд за кордон студентам українських вищих навчальних закладів, окрім тих, хто там вже розпочав навчання.

Також, і Держприкордонслужба України затвердила перелік громадян, яким дозволено перетинати кордон, включаючи студентів та

слухачів, що навчаються за кордоном. Проте, студенти, які навчаються у іноземних вищих навчальних закладах, мають право залишити територію України та виїхати за кордон (на період навчання). Так, у пункті 2–6 Правил зазначено: «у разі введення на території України надзвичайного або воєнного стану право на перетин державного кордону, крім осіб, зазначених у пунктах 2-1 та 2-2 Правил перетинання державного кордону громадянами України, також мають інші військовозобов’язані особи, які не підлягають призову на військову службу під час мобілізації. Ця норма не поширюється на осіб, визначених в абзацах другому – восьмому ч. 3 ст. 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» [6]. Тобто, ті студенти, які навчаються в Україні, мають право лише на відстрочку від мобілізації, «на період здобування освіти передвищої та вищої денної чи дуальної форми навчання...» (абзац 1–2 частини 3 ст. 23 ЗУ «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»). А військомати отримали розпорядження надавати відстрочку та дозвіл на перетин кордону лише студентам, які навчаються в іноземних вищих навчальних закладах. Для цього студенту потрібно з’явитись до територіального центру місця комплектування за місцем своєї прописки, маючи довідку із закладу вищої освіти, який підтверджує факт здобування освіти та отримати відстрочку на період навчання, примітка про відстрочку вноситься у військово-обліковий документ. Також, отримати дозвіл від керівника територіального центру місця комплектування на виїзд за кордон, на підставі відстрочки від мобілізації та довідки з навчального закладу.

Таким чином, можна зробити висновок, що внесення змін Урядом 01.04.2022 року до пункту 2–6 Постанови «Про затвердження Правил перетинання державного кордону громадянами України» фактично обмежило права студентів українських вищих навчальних закладів, які через воєнні дії змушені перейти на дистанційну форму навчання, проте не можуть залишити територію України. Такі студенти все одно не будуть примусово призвані на військову службу, адже мають право на відстрочку, а ті, хто вступив у закордонні виші раніше, навчатимуться й далі.

Література:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР в редакції від 15.05.2014 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>.
2. Про схвалення Стратегії вищої освіти : розпорядження КМУ від 23.02.2022 р. № 286-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya>

strategiyi-rozvitkuvishchoyi-osviti-v-ukrayini-na-2022032-roki-286- (дата звернення: 29.04.2022 року).

3. Про затвердження методичних рекомендацій щодо окремих питань завершення 2021/2022 навчального року : наказ МОН від 01.04.2022 року № 290. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-okremih-pitan-zavershennya-20212022-navchalnogo-roku>.

4. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014, № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

5. Регламент організації освітнього процесу в дистанційному режимі. URL: <https://profkom.kpi.ua/reglament-organizatsiyi-osvitnogo-protsesu-v-distantsiynomu-rezhimi>.

6. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію : Закон України від 21.10.1993, № 3543-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12>.

7. Про внесення змін до Правил перетинання державного кордону громадянами України : постанова КМУ від 1 квітня 2022 р. № 399. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/399-2022>.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПРАВЕДЛИВОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Шелевер Н. В.

*кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Справедливість – це одночасно і моральна, і правова категорія, один із механізмів збереження людської гідності. Вона заснована на такому правилі моральності: «не роби іншому те, чого не бажаєш собі». Принцип справедливості вимагає повагу до прав і гідності людини.

Внаслідок вторгнення російської федерації в Україну Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 оголошено воєнний стан у нашій державі [1]. У такий важкий час освітній процес є особливо уразливий. Зруйновані школи, повітряні тривоги та військові дії негативно впливають на навчання учнів. Наслідком війни є те, що зросла кількість внутрішньо переміщених осіб, а частина